
Skatten i Lerkar. Pastor Otto Larsens Bog

Et stykke journalistik af

Kaj Munk

Udgivet i 2015. Teksten må i denne form frit benyttes med angivelse af Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet, som kilde.

Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet.

Indhold

Skatten i Lerkar. Pastor Otto Larsens Bog

4

Skatten i Lerkar. Pastor Otto Larsens Bog

Skatten i Lerkar. Pastor Otto Larsens Bog

Skatten i Lerkar.

Pastor Otto Larsens Bog.

Af Sognepræst Kaj Munk.

Det, der synes at have været Pastor Otto Larsens store Anfægtelse, er Kristendommens afmægtige Forhold til vor Tids dannede. Ja, saa stor har den været, at det paa Steder i Bogen er paa Nippet til at være uklart, af hvilken Grund han ønsker Udrensningen af de gamle Former: om fordi de er usande, eller fordi dette Slægtleds oplyste ikke er i Stand til at acceptere dem. Han vil vel svare, at det ene hænger sammen med det andet, og det Svar vil vi om et Øjeblik se nøjere paa. Foreløbig tør vi vel understrege vor Enighed om, at hvis de virkelig er sande, kan vi ikke bortkaste dem, om saa Einstein og Mussolini og Lindbergh og Hitler og Bernard Shaw, og hvad nu alle Storhederne i denne "Tidsold" bærer for Navne, erklærer, at saa kan de ikke have med dem at gøre.

Det er altsaa de lidt viderekomne, "Skatten i Lerkar" er skrevet for. Ikke saadan at forstaa, at Pastor Larsen ikke ogsaa er glad ved Kristendommens faste Abonnener, det berømte Begreb: de gamle fromme Koner paa Landet. Men han er villig til at lade nogle af Hensynerne til disse ryge, hvis han kan faa Intelligensen i Byerne med sig.

Nu skal det indrømmes, at det af og til ogsaa kan krybe en anden en i Hovedbunden, naar man tager sin af Universitetet stemplede Almanak og ser, at der f. Eks. over den 28. Februar i Aar staar skrevet: Jesus drev en Djævel ud; man tænker uvilkaarligt: Hvad siger mon Professor Wimmer til det? Eller hvad siger Afdelingsmeteorolog Sestoft, der kender Luften ud og ind, til saadan noget som Kristi Himmelfart? Eller Professor i Astronomi Strømgren til Tegnene i Sol og Maane? Jo, der er meget, der maa forekomme skønsomme Hjerner af vor Kultur ganske urimeligt og fortidsnaivt.

Og saa meget kan man af fuld Hals give Pastor Larsen Ret i, at er der i Kristendommens Udenværker, der stiller sig hindrende for moderne Intelligenses Antagelse af den, er det Kirkens Pligt - og bør være dens Lyst - straks at lade disse Udenværker falde. Men her rejser sig rigtignok straks det taarnhøje Spørgsmaal: Hvad er Udenværker? "Frem med Skatten, og væk med Lerkarrene!" siger Otto Larsen. Svært hørt! Men er Skatten et Lys fra en Lampe, maa vi dog have en Beholder at have Olien i, og er den det Livsens Vand, tør jeg ikke knalde Fadet.

Lad os forlade Billedsproget, i hvilket *alt* kan bevises. Otto Larsen siger: De evige Værdier, der er i Kristendommen, maa rækkes den skiftende Timelighed i skiftende Former. Oldtidens Folk fik dem i Eventyrets Form. Middelalderens i Magtens Form, vor Tid kan kun modtage dem i Videnskabens. En englebesungen Gud lod sig føde i Ringhed, hjalp alle hjælpeløse med straalende Undere, dræbtes af onde Misundere, men opstod og for til Himmels; det er, hvad Oldtiden kunde forstaa. Over Bonden er Greven, og over Greven er Kongen, og over Kongen er Kejseren, og over Kejseren er Paven, og over Paven Gud. 10, Knægte, Dame, Konge, Es, det var, hvad Middelalderen kunde forstaa.

Men vor Tid er færdig med baade Gudelegenderne og Autoritetstrælleriet. Nu har Videnskaben Ordet. I dens Sprog maa Kristendommen tale, hvis den vil høres og forstaaes. Saa maa Gud gøres til et Princip, Kristus til et Geni, Præsteskabet til Kunstnere, Sakramenterne til Symboler. Ja, Gud er selve Livets og det godes Princip, det, som Jesus saa genialt virkeliggjorde; og som Geniet altid kalder Talenter frem, vil Jesus da staa midt mellem Kunstnerne, der lovpriser det gode og skildrer selve Livet, som det virkelig er, saa Menneskers Øjne oplades og selv om de saa ikke kalder sig Kristne, er de det dog, og dermed er Kirken overflødig og kan gladelig afskaffe sig selv. Alt det, der i vort nye Testamente viser os Jesus som Princippets fuldtro Tjener, som den, der levede og aandede i Troen paa Værdiers Bestaaen, det løfter vi højt. Resten forkorter vi som Sagn og velsignet Digt, der vel kan have en smuk symbolsk Betydning, men aldrig har hørt hjemme i den virkelige Verden. Paa den Maade tager vi Afsked med Jomfrufødsel, Engle, Mirakler, legemlig Opstandelse, Himmelfart, Bøn, Daab, Nadver.

Og saa lukker vi op for Tilstrømningen af de kloge og forstandige, Jøder og Grækere. For nu er der jo ikke noget, der kan hindre dem mere; Videnskabens Krav er fuldtud tilfredsstillet, Kirken har oven i Købet med en pludselig large Bevægelse selv gjort det store Skridt. Nej, nu er der ikke noget, der kan hindre dem mere. Men mon der er noget, der kan tiltrække?

Lad os et Minut eller to se paa dette med Gud som det godes Princip og Jesus som Elev af Høffding, der jo opfandt Værdiers Bestaaen. Det godes Princip ledede min Livsbane saadan, at jeg tog min filosofiske Eksamen hos Kroman; han lærte os sund og forsigtig Mistillid til de fleste Foreteelser i Verden, Høffding iberegnet. Og om det Ord Princip sagde han følgende uforglemmelige Sætning: "Vær vis paa, at naar nogen for at forklare sig tyr til Ordet Princip, saa er det, fordi de ikke længere ved, hvad de selv mener".

Nu er jeg slet ikke i Tvivl om, at Pastor Larsen, befriet ved at skrive sin Bog sætter sig til Rette i sin Præstegaard med bedre Samvittighed end før - hvilket dog efter min Mening maa skyldes Bevidstheden om aabent at have sagt sin Mening, selv om der saa ikke er Mening i Meningen.

Og lad nu gaa med, at enkelte filosofiske Hjerner føler en intellektuel Tilfredsstillelse ved at tale om Livsprincip og Livsgrund og Personlighedsbegreb og Ideudfoldelse - de Sind, en Religion henvender sig til og kalder paa, har meget mere Brug for Billedsprog end for Kunstsprog. De faar meget mere ud af at betragte en gammel Kirkerude med en Hjerterkonge paa end af at høre paa en nok saa sindrig Udvikling om Gudsbegrebets Personlighed overfor Upersonligheden, faar meget mere ud af en Historie, der indledes saadan: Himmeriges Rige lignes ved en Husbonde, end at en Disputats om Udfoldelsen af de Muligheder, der var i Livsgrunden. De ved meget godt, at vi Mennesker er Støv og Aske og ude af Stand til at gøre os nogen Forestilling om Gud. "Men", siger saa den Kristne, "naar vi alligevel ikke skal staa helt fremmede overfor Gud, skyldes det Jesus, der har givet os Lov til at tale om Gud som om en Bekendt". Ja, det har været Religionernes Fællesmærke, at de har givet Menneskene Lov til at tale om Gud som om en Mand; nærmere kan menneskelig Bevidsthed ikke komme Gud; al anden Tale er at fjerne sig fra ham. Filosofisk at ville spekulere

sig til Bestemmelser af ham er at søge at løfte sig selv i Haaret.

Jamen hvad skal da Filosoferne, overhovedet tænkende Mennesker? Er Adgangen til Religionens Rige forbudt for dem?

Hvordan var det, Paulus sagde i sit Brev? ”Men om ogsaa vort Evangelium er skjult, saa er det iblandt dem, der fortabes, at det er skjult, dem, i hvem denne Verdens Gud har forblindet de Vantros Tanke, for at de ikke skal øjne Lysningen fra Evangeliet om Kristi Herlighed, han, som er Guds Billede”[1].

Jeg forstaar ikke dette helt i Enkeltheder, og maaske giver det Udtryk for en Opfattelse, jeg ikke kan gaa med til; men i hvert Fald maa der da staa *det* i det, at ihvorvel Paulus prædiker for alle Mennesker, er han dog klar over, at paa mange vil det prelle af, fordi de slet ikke er udstyret med Sans for det. Og her er der en Ejendommelighed ved Paulus, som det vel er værd at sætte NB! ved. Dem indretter han ikke sit Budskab efter, skønt han ellers var en af dem, der nok kunde tilpasse sig i en snæver Vending, naar der var Krisetid. Trods al Velmenthed, al Redebonhed, al forudgaaende Pine har man dog det Indtryk af Pastor Otto Larsens Prædiken, at den skal være Jøderne en Opbyggelse og Grækerne Logik.

Og det kunde jo saa være Paulus, der tog Fejl, og Larsen, der saa rigtigt. Eller ogsaa, at Jøderne og Grækerne havde forandret sig i Mellemtiden, saa de nu kan faa, hvad de kan lide, mens Sandheden dengang maatte være dem en Brand i Næsen.

Men er det Tilfældet? Trods alt det nye, Videnskaben i de mellemliggende Aar har gjort os opmærksom paa, er Mennesket saa væsentligt anderledes den Dag i Dag end dengang? Lød den Tale om Jesus som Guds Søn ikke mindst lige saa udæskende og latterlig i Fari-sæernes Øren som i vore? Skulde Professorerne paa Areopagos have været mere modtagelige for Geschichten om en omskaaren Barbar, der var Sandheden i Kød og Blod, Al-verdens Gud i Menneskeskikkelse, dræbt af nogle Afgudspræster og opstaaet for Næsen af en sovende Romervagt, end de lærde i København i Dag? Der løb Gudehistorier rundt i Romerriget. Ja, maaske. Blandt Pøbelen. Desmindre troedes de af Overklassen. Jeg kan ikke se, at det nye Testamentes Historier er væsentligt urimeligere for vor Tid end for den Tid, da de blev tegnet ned.

Dertil kommer at betænke, at disse Beretninger har været troet, saa længe der har været en Menighed, dvs. saa længe de har været fortalt. Ja, af Mængden, som let lader sig binde noget paa Ærmet! Jo, men ogsaa og til alle Tider af nogle af de skarpeste og klareste Hoveder i Slægten, gediegne [sic] Videnskabsmænd. Det *kan* altsaa lade sig gøre.

Jamen, hvorfor gjorde de det? Hvor kunde de? Fordi - ja, fordi - fordi de ikke kunde lade være. Lad mig forsøge bare én Forklaring; der er saa mange. De oplevede et Savn, en Trang, som de maatte have stillet, og som ingen og intet kunde stille. Da mødte de Jesus, og hvad ikke Naturen, ikke Kunsten, ikke noget Menneske havde kunnet, det gjorde han. Fra den Dag af vidste de, at han var mere end et Menneske, og saa faldt det dem naturligt at kalde ham for Gud. Og da de først havde vovet sig ind i denne Eventyrverden, lød intet utroligt dem længere umuligt. Udenfor den var de besindige og nøgterne nok, stolede paa alle Videnskabens og Eftertankens og den sunde Fornufts Ræsonnementer; men naar de var i Nærheden af ham, gik de amok og troede paa ham og ham alene - at der var en Gud

til, som havde skabt Verden, og at denne Jesus var hans Søn og ud af hans Kraft havde gjort rene Umuligheder, opvakt døde og bespist Titusinder af næsten ingenting, var død paa et Kors, men atter legemligt opstaaet og legemligt gaaet til Aandens Rige op igennem Stratosfæren, og at han var der i Aandens Rige nu, men dog ogsaa her, aandeligt her, og sommetider legemligt, nemlig naar hans Venner deltog i den Gaade, der kaldes at gaa til Alters.

Jamen, hvor er det muligt at tro paa baade Videnskaben og alt det der? Det er muligt, fordi Mennesket er et irriterende og prægtigt sammensat Væsen, der ved, at 2 og 2 er 4, men maaske dog ogsaa, naar det kniber, 5.

Dette er Skatten, som Kirken ikke kan slippe: at naar et Menneske kommer til den og beder om Frelse, da har den mere end et Menneske at vise hen til; thi Menneske kan ikke frelse Menneske. Og jeg tror slet ikke som Pastor Larsen, at det er den videnskabelige Erkendelse, der holder Mennesker fra Kirken i vor Tid. Jeg tror snarere, det er Opfindelserne, der efterhaanden lægger det ind i Bevidsthederne: Vi er frie og selvstændige og mægtige og kan selv.

Det store Spørgsmaal, som Pastor Larsen saa sagtmodigt og uforsagt har rejst, men til hvis Løsning han foreløbig kun har givet et misvisende Bidrag, bliver da dette: Hvordan skal Kirken føre sig i det 20. Aarhundrede, hvad skal den slippe af det gamle, hvad skal den sætte til af nyt, for at den stadig kan være paa Højde med Situationen i sin Forkyndelse af Kristus som korsfæstet, Jøder en Forargelse og Hedninger en Daarskab, men selve de kaldede af baade Jøder og Grækere Kristus som en Guds Kraft og Guds Visdom?

Vedersø, i Maj.